

БУЛІНГ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ПОПЕРЕДЖЕННЯ, ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ, ЗАХИСТ

*ОКСАНА ЧЕРНЯК,
відповідальна за виховну роботу
ВСП «Рожищенський фаховий коледж
ЛНУВМБ імені С.З.Гжицького»*

Заклад освіти сьогодні відіграє надзвичайно важливу роль у створенні умов гармонійного розвитку особистості. Він зобов'язаний забезпечити здобуття студентами знань у безпечному освітньому середовищі з метою підвищення ефективності освітнього процесу, формування толерантного ставлення один до одного серед молоді, розвитку навичок безконфліктного спілкування, ненасильницької поведінки. У закладі освіти має реалізовуватись захист психологічного здоров'я та соціального благополуччя студентів.

На жаль, здобувачі освіти в освітньому середовищі закладів нерідко стикаються із проявами булінгу – нетерпимості, агресії, дискримінації, психологічного та фізичного насильства, що є проблемою для сучасної освіти, адже булінг є загрозою для духовного, морального і професійного становлення особистості як члена суспільства. Попередження та подолання булінгу забезпечує досягнення соціальної стабільності, високої якості професійної підготовки майбутніх фахівців в умовах закладу освіти і в системі освіти України загалом. Адже майбутнє нашої країни – це її здорова молодь, професійно підготовлена, креативна, готова до втілення тих завдань, які дозволять зробити життя комфортним, безпечним, економічно успішним, радісним, захищена у правовому полі. Молоді люди, внаслідок свого юнацького максималізму, не завжди адекватно оцінюють сьогоденні життєві виклики, не готові реагувати на них у правовому вимірі, потребують корекції власної поведінки та ненав'язливої допомоги зі сторони дорослих. Стан розвитку суспільства значною мірою залежить від рівня цілеспрямованого процесу формування правосвідомості та правової культури його членів. Завдання ж закладу освіти – надати молоді усі необхідні знання та умови навчання задля становлення успішних особистостей, висококваліфікованих спеціалістів у своїй галузі.

Подолання випадків булінгу серед молоді є надважливим завданням, оскільки жорстоке поводження неминує призводить до значних негативних наслідків у їхньому житті. А сама проблема булінгу ускладнюється тим, що це явище може мати скритий характер і завжди є систематичним, що вимагає від учасників освітнього процесу особливої уваги та навичок. Важлива роль у протидії булінгу належить педагогічним працівникам закладу освіти. Проте, впоратися вони можуть тільки завдяки системному підходу, підтримці керівництва, залученню фахівців та самих студентів, зокрема, і студентської профспілки, основним завданням якої є захист прав здобувачів освіти.

Поширення насильства в закладах освіти в останні роки підтверджується соціологічними дослідженнями, проведеними в Україні. **За даними дослідження** Всесвітньої організації охорони здоров'я, яке проводилось у 2014 р., Україна на той час посіла 9-те місце серед 42 досліджуваних країн за кількістю жертв булінгу.

У лютому 2017 р. міжнародна організація UNICEF, розпочавши роботу проти цькування, провела дослідження серед підлітків віком 11–17 років по всій Україні. Результати дослідження вражають:

- 67% підлітків в Україні стикалися із проблемою булінгу;
- 4% дітей безпосередньо стали жертвами булінгу;
- 48% з усіх постраждалих нікому не розповідали про ці випадки;
- 44% підлітків були спостерігачами булінгу, але ігнорували його, бо їм було страшно за себе;
- більшість дітей булять за те, що вони виглядають, говорять, думають не так, як інші.

Наведені результати говорять про те, що заклади освіти є одним із місць, де молодь досить часто стикається з насильством. Такі невтішні результати досліджень і перебування України на перших позиціях рейтингу за кількістю жертв булінгу свідчать, що ця проблема потребує негайного правового регулювання, а система міжнародно-правових актів у сфері захисту прав дитини від усіх форм насильства, ратифікованих Україною, – імплементації до національного законодавства.

Що ж ми називаємо булінгом? Термін «булінг» походить від англійських слів to bull – переслідувати, bully – хуліган, забіяка, задирака, грубіян, насильник, і визначається як утиск, дискримінація, цькування. Цей термін означає тривалий процес свідомого жорстокого ставлення (фізичного і психічного) з боку дитини або їх групи до іншої дитини чи інших дітей.

Організація UNICEF визначає булінг як небажану агресивну поведінку молоді, яка призводить до цькування дитини іншою дитиною чи групою дітей з метою приниження, залякування та демонстрації сили.

Закон України «Про освіту» (п.3¹, ч.1, ст.1) говорить, що «булінг (цькування) – діяння (дії або бездіяльність) учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та (або) такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого». Типовими ознаками булінгу (цькування), згідно законодавства, є:

- систематичність (повторюваність) діяння;
- наявність сторін – кривдник (булер), потерпілий (жертва булінгу), спостерігачі (за наявності);
- дії або бездіяльність кривдника, наслідком яких є заподіяння психічної та/або фізичної шкоди, приниження, страх, тривога, підпорядкування потерпілого інтересам кривдника та/або спричинення соціальної ізоляції потерпілого.

В українських словниках тлумачення терміна «булінг» немає, однак пояснюються спорідненні поняття, зокрема: насильство – застосування силових методів або психологічного тиску за допомогою погроз, свідомо спрямованих на слабких або тих, хто не може чинити опір; панування, влада людини над людиною; агресія – дії, спрямовані на порушення фізичної і психічної цілісності людини або групи людей. Агресія, хоча й пов'язана з насильством, проте ширше за поняття насильства і охоплює його. До поняття агресії також входить третирування (прояв зневаги до когось, безцеремонне поводження, нехтування чужої думки [9, с. 248]) та цькування (переслідування кого-небудь різними нападами, наклепами тощо, знущання з когось). Усі ці поняття окреслюють різні прояви явища «булінг».

В освітньому середовищі насильство має різний характер і природу. Може проявлятися у вигляді систематичних дій, або бути одноразовим, проте воно завжди завдає великої шкоди психічному і фізичному здоров'ю всіх учасників освітнього процесу – здобувачам освіти та педагогічним працівникам.

Визначають наступні форми булінгу:

- фізичний булінг – умисне нанесення тілесних ушкоджень, поштовхи, удари, стусани, застосування фізичної сили, вчинення різноманітного знущання, образливі жести або дії, фізичні приниження та ін. Підвидами фізичного булінгу є грабїж, псування чи ховання особистих речей жертви;

- економічний булінг – дрібні крадіжки, пошкодження чи знищення одягу та інших особистих речей жертви, вимагання грошей, їжі тощо;

- сексуальний булінг є поєднанням фізичного булінгу та насильства сексуального характеру. Цей вид булінгу дуже складно розпізнати, оскільки жертва панічно боїться розповісти про це дорослим, схильна замикатися в собі, прагне до усамітнення, може навіть вчиняти суїцидальні спроби;

- психологічний булінг – форма насильства, що направлена на завдання психологічного травмування особистості через словесні образи, погрози, залякування, шантаж, переслідування.

З розвитком сучасних електронних технологій насильницькі дії (передусім прояви психологічного, сексуального насильства) при булінгу (цькуванні) часто вчиняються за допомогою електронних засобів комунікації, що має назву кібербулінг. Це один із різновидів булінгу (цькування), що передбачає жорстокі дії з метою дошкулити, нашкодити, принизити людину з використанням сучасних електронних технологій: Інтернету (електронної пошти, форумів, чатів) та інших засобів електронної техніки – мобільних телефонів чи інших гаджетів. Він може проявлятися в різному вигляді:

- **перепалки**, або флеймінг – обмін короткими гнівними репліками в чатах, форумах, дискусійних групах тощо;
- **нападки** – повторювані образливі СМС-повідомлення, в меседжери, постійні дзвінки тощо;
- **обмовляння** – це розповсюдження принизливої неправдивої інформації через текстові повідомлення, фото, відео з використанням засобів електронного зв'язку;

- **самозванство** або перевтілення в певну особу, використовуючи її акаунт в соціальних мережах, блогах, пошті, системі миттєвих повідомлень тощо;
- **ошуканство** або видурювання конфіденційної інформації (текстів, фото, відео) та її передача в Інтернеті чи поштою тим, кому вона не призначалась;
- **сталкінг** або **кіберпереслідування** – це дії з прихованого вистежування, зазвичай зроблені анонімно, з метою нанесення психологічної або фізичної шкоди;
- **хепіслеппінг** – знімання на відео реальних нападів з метою їх поширення в інтернет-мережі;
- використання інтернет-спілкування для подальшого вчинення дитиною певних дій, зокрема використання її у сексуальних цілях (**кібергрумінг**) або доведення до самогубства («**спільноти смерті**»).

Постійно з'являються нові прояви кібербулінгу, що потребує особливої уваги до Інтернет-безпеки молоді з боку дорослих, формування навичок безпечної поведінки в мережі у студентів, особливо, якщо Інтернет-мережа використовується в закладі освіти під час навчання.

Булінг характеризується чотири основні компоненти:

- 1) агресивна і негативна поведінка;
- 2) булінг здійснюється систематично;
- 3) булінг відбувається у взаємостосунках, учасники яких мають неоднакову владу та фізичні можливості;
- 4) булінгова поведінка є навмисною.

Однак, найнебезпечнішим є саме повторюваність випадків, систематичність насильницьких дій в освітньому середовищі.

Зазвичай булінг відбувається в таких місцях, де мінімальний контроль викладачів або він взагалі відсутній (найчастіше в коридорах, вбиральні, на сходах, в їдальні, роздягальні та інших місцях).

Для булінгу характерно розвиватися за певною схемою та мати фази розвитку (від моменту зародження до найвищої фази). Фази розвитку булінгу українська дослідниця Тілікіна Наталія Валеріївна розглядає як «Драбину булінгу», в якій кожна сходинка відповідає певному етапу розвитку булінгу, певному емоційному стану жертви та певним діям кривдника.

«Найперша фаза булінгу (цькування) – це виникнення булінг-спільноти. У цій фазі відбувається ідентифікація мішені булінгу, тобто виявляється студент, який має певні відмінності від інших – сприймається як такий, що не відповідає загальноприйнятим нормам або «не такий як інші». Однією з причин виникнення булінгу можуть бути слабкі соціальні уміння і навички молоді, коли вони не вміють домовлятися, просити допомоги, ділитися думками, чи тим, що їх тривожить, розпізнавати свої почуття та стани інших студентів через міміку, жести, інтонації. Важливо, що для формування булінгу потрібне схвалення або мовчазна підтримка дій кривдника (булера) іншими – спостерігачами (свідками). Приєднання спостерігачів до булінгу формує так зване «коло булінгу», яке

поглиблює булінг, зменшуючи під груповим тиском співпереживання мішені і погіршує стан жертви».

Потім виникає конфлікт. У групі відбуваються поодинокі явища, після яких все повертається до норми.

Через певний час повторюються схожі випадки – жорстокі дії, коли стає помітним, як розподілено владу серед студентів у групі.

Внаслідок цього спостерігається самозахист сторін булінгу. Незалежно від ролі, в якій знаходиться кожен з учасників булінгу, він намагається себе захистити: кривдник – нападами, жертва – замкнутістю в собі, втечею від реальності, демонструє пасивну поведінку, не чинить спротиву нападам і знущанням. Саме відсутність спротиву жертви внаслідок слабого розвитку соціальних умінь робить для нападника жертву зручною для реалізації викривлених способів самоствердження через домінування та приниження.

Друга фаза – це фаза власне булінгу (цькування). Ця фаза включає, по-перше, навмисні (свідомі) загрози з боку кривдника – посилюються напади проти одного студента. Використовується будь-яка можливість познущатись. По-друге, спостерігається зростання невпевненості в собі мішені (жертви). Про те, від чого студент-жертва страждає, він/вона нікому не розповідає.

«Після другої фази булінгу відбувається «перелом» мішені, коли студент, який піддався цькуванню, перестає чинити опір. Наступає третя фаза булінгу – пікова. У цій фазі статус мішені (жертви) за студентом закріплюється, починається самобічування. Відбувається ізоляція мішені (жертви) – булінг переходить з активної в пасивну форму, тобто прояви булінгу стають менш помітними. Наступним етапом стає саморуйнування жертви – зовні ситуація в групі виглядає спокійно, явних конфліктів або сварок немає, але у мішені (жертви) булінгу розвивається тривалий стрес».

Четверта фаза булінгу – найвища фаза, коли починається виключення жертви зі студентського колективу, жертва булінгу може почати пропускати навчальні заняття. Наслідком цього стає «хвороба» жертви, яка проявляється найчастіше поза закладом освіти (психічні розлади, тривожність, фізичне нездужання психосоматичного походження та ін.).

Дуже важливо вчасно розпізнавати булінг та зупиняти цей процес на початкових стадіях, оскільки втручання або переривання цього процесу можливе на будь-якому етапі, поки ситуація не дійшла до апогею.

Причинами виникнення булінгу (цькування) у міжособистісних взаєминах можуть бути різні чинники, які можна поєднати у чотири групи: **особистісні, сімейні, соціальні, оточення (середовище).**

Особистісні чинники – це фізичні чи психологічні особливості студента (індивідуальні особливості фізичного, психічного, інтелектуального розвитку, зовнішності тощо).

Будь-яка *інакшість* - відмінність від інших молодих людей, наприклад, зовнішній вигляд, стан здоров'я, національність тощо, є однією з найчастіших причин булінгу (цькування) по відношенню до таких здобувачів освіти.

Іноді студенти вважають булінг (цькування) прийнятним *способом самоствердитись і завоювати авторитет* в очах друзів та однолітків: стати

популярними, керувати, мати вплив на інших, привернути увагу, змусити інших їх боятися та поважати.

Також причиною булінгу (цькування) може стати **спосіб поведінки**, коли дитина проявляє або не проявляє активність, на яку від неї очікує більша частина групи (відмінник, підлиза, двісчник, занадто активний/пасивний, експресійний/закритий).

Крім того, причиною булінгу (цькування) серед студентів у закладі освіти може стати **намагання компенсувати невдачі в навчанні, суспільному житті тощо**. Так, деякі діти булять через заздрість успішнішим студентам, через гарніші або крутіші речі, одяг, гаджети.

Серед **сімейних чинників**, які визначають агресивну поведінку молоді та можуть провокувати булінг (цькування), можна виділити:

- **брак близьких стосунків з батьками** та відсутність їхньої уваги позбавляє дитину можливості ділитись з рідними своїми проблемами та труднощами у спілкуванні;

- **слабкий або занадто сильний (авторитарний стиль спілкування) контроль** над дитиною. Наприклад, якщо батьки не дають дитині спокою через оцінки, кричать на неї, позбавляють прогулянок і спілкування, не залишаючи час для відпочинку, то студент буде вести себе в закладі освіти так само;

- **гіперопіка**. Наприклад, коли підліток виходить із сімейного оточення у зовнішній світ, він не здатний самостійно вирішувати проблеми, не спроможний за себе постояти, не розуміє важливість прийняття інших людей;

- **тиск або жорстоке поводження батьків**, що призводить до сприйняття підлітком навколишнього світу як постійного джерела загрози. Наприклад, якщо дитина в родині засвоює, що сварки, бійки, образи, критика та приниження іншого є єдиним способом висловити своє невдоволення, то в подібній ситуації в закладі освіти вона починає діяти за звичною для неї схемою;

- **домашнє насильство** спричиняє появу булінгу, коли дитина, що потерпає від домашнього насильства, копіюючи дії дорослих, може стати як жертвою, так і кривдником;

- виховання в **неповній сім'ї**. Варто відзначити, що не завжди виховання в неповній сім'ї може призвести до агресивності дитини.

Чинники середовища

Несприятливий соціально-психологічний клімат в закладі освіти, стрес від навчання внаслідок перевантаження, відносини з однолітками та викладачами, відсутність належної уваги з боку педагогів сприяють появі сварок, конфліктів, проявів насильства та їх перехід в булінг (цькування). Найбільш розповсюдженими чинниками, які провокують появу булінгу (цькування) в закладі освіти, є:

- **авторитарний стиль навчання**. Іноді викладачі, самі того не бажаючи, можуть стати ініціаторами булінгу (цькування), коли студент розглядається як об'єкт педагогічного впливу, а не рівноправний партнер. Викладач особисто приймає рішення, без врахування думок здобувачів освіти, встановлює жорсткий контроль за виконанням своїх вимог, внаслідок чого студенти втрачають активність, характеризуються низькою самооцінкою та агресивністю. При

авторитарному стилі навчання сили студентів спрямовані на психологічний самозахист, а не на засвоєння знань та особистий саморозвиток. Коли викладач використовує систему групового покарання, коли карається вся група за провини окремого студента, це збільшує ризик виникнення агресивної поведінки серед здобувачів освіти.

- **виокремлення викладачем будь-якого студента** як позитивного або негативного прикладу для інших часто провокує суперництво, яке у майбутньому переростає у цькування цієї дитини.

- **ігнорування проблеми на рівні закладу освіти.** Іноді педагогічний персонал закладу освіти відмовляється визнавати випадки булінгу (цькування), просто ігнорує це явище. Це, в одному випадку, може сприйматися дітьми як норма поведінки, і вони будуть моделювати цю поведінку на інших дітей. В іншому випадку - це провокує почуття безкарності та безнадійності й нерідко призводить до загострення ситуації з булінгом (цькуванням) в закладі освіти.

- **відсутність контролю поведінки дітей з боку педагогічного персоналу** під час перерв, а особливо в таких місцях, як їдальня, роздягальні, сходи тощо.

До того ж, **сексуальні стосунки, які виникають серед підлітків**, також іноді стають підставою для виникнення булінгу.

Соціальні чинники – це стереотипи, культурні норми, соціальна та економічна нерівність, вплив інформаційних технологій (ЗМІ, інтернет, ігри, фільми тощо).

Досить частими причинами булінгу в закладах освіти сьогодні є **гендерні стереотипи**, тобто домінування чоловіків над жінками, **сексуальна орієнтація, соціальна та економічна нерівність**.

Діти, які стають об'єктами зневажливого ставлення інших, можуть проявляти насильницькі дії проти своїх кривдників, що стає способом відновлення справедливості та самоствердження.

Також спонукати дітей до проявів булінгу може **популяризація насильницьких моделей поведінки** на телебаченні та в мережі Інтернет. Сучасні медіа не рідко демонструють жорстокість і насильство та значною мірою впливають на формування цінностей і поведінку дітей.

Зазвичай виникнення булінгу (цькування) в закладі освіти є комплексом декількох причин. Тому для педагогічного персоналу важливо виявити чинники цього явища та знайти шляхи зниження їхнього впливу.

Особистість у студентському віці є більш схильною до вчинення булінгу, якщо вона:

- домінантна особистість, схильна самостверджуватися з використанням сили;
- має такі риси як неврівноваженість, імпульсивність, підвищений рівень збудливості нервової системи;
- демонструє терпимість до проявів насильства;
- схильна порушувати існуючі правила;
- не проявляє співпереживання до тих студентів, що зазнали насилля, нападок зі сторони інших;

- демонструє як свідому (проактивну) агресію (для досягнення цілей), так і вимушену (реактивну) агресію (відповідь на провокацію зі сторони).

Підлітки, схильні стати булерами, відчувають сильну потребу панувати й підпорядковувати собі інших, переслідуючи власні цілі; імпульсивні й легко шаленіють; часто зухвалі та агресивні у ставленні до дорослих (передусім батьків та викладачів); не виявляють співчуття до своїх жертв.

Більш ймовірно стати жертвою булінгу може підліток, що:

- має такі особистісні риси як обачливість, сором'язливість, чутливість, невпевненість, пригніченість;
- має низьку самооцінку;
- є соціально ізольованим, майже ні з ким не спілкується, не має друзів;
- проявляє підвищений рівень страху та тривоги, боїться, що йому можуть заподіяти шкоду;
- є фізично слабшим, ніж більшість однолітків.

Типові жертви булінгу полохливі, вразливі, замкнуті й соромливі; часто тривожні, невпевнені в собі, нещасні, мають низьку самоповагу; схильні до депресії й частіше за своїх ровесників думають про самогубство; часто не мають жодного близького друга та успішніше спілкуються з дорослими або з молодшими за віком, ніж із однолітками;

Ознаки булінгу

Студент, ймовірно, зазнає цькування (булінгу), якщо він:

- приходять додому в пошкодженому одязі, з загубленими або пошкодженими особистими речами;
- має ознаки фізичних травм, тілесних ушкоджень, синці, подряпини;
- проявляє соціальну ізольованість;
- боїться йти на заняття, брати участь в активностях, різних заходах разом з іншими студентами;
- намагається будувати незвичний шлях повернення додому;
- втрачає інтерес до навчання або різко знижується рівень академічної успішності;
- має пригнічений, сумний, заплаканий вигляд, перебуває дуже часто без настрою;
- часто жаліється на головний біль, болі в шлунку, інші фізичні негаразди;
- тривожно спить, часто бачить погані сни, втрачає апетит;
- демонструє у поведінці тривогу та низьку самооцінку.

Захист прав здобувачів освіти

Законодавче закріплення поняття «булінг», типових ознак цькування та відповідальності за його вчинення відбулося 19.01.2019 року з набранням чинності Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)» від 18.12.2018 р. № 2657-VIII.

Цим законом внесені зміни у 2 законодавчі акти: у Закон України "Про освіту" та Кодекс України про адміністративні правопорушення. Зі змісту вказаних норм слідує спеціальний суб'єктний склад булінгу, що охоплює учасників освітнього процесу за обов'язкової участі малолітньої чи неповнолітньої особи, якою чи стосовно якої вчиняється насильство.

Тобто, булінгу як адміністративному правопорушенню притаманним є участь саме дітей – здобувачів освіти, незалежно від того якою стороною відносно інших учасників освітнього процесу вони виступають: чи то кривдником, чи потерпілим.

Згідно статті 173-4 Кодексу України про адміністративні правопорушення настає така відповідальність за вчинення булінгу:

- штраф від 50 до 100 неоподатковуваних мінімумів, тобто від 850 до 1700 гривень або від 20 до 40 годин громадських робіт;

- якщо булінг вчинено групою осіб або повторно упродовж року після накладення адміністративного стягнення, штраф буде більшим — від 100 до 200 неоподатковуваних мінімумів (1700 - 3400 гривень) або громадські роботи на строк від 40 до 60 годин.

- неповідомлення керівником закладу освіти уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України про випадки булінгу учасника освітнього процесу тягне за собою накладення штрафу від 50 до 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (від 850 до 1700 гривень) або виправні роботи на строк до 1 місяця з відрахуванням до 20 відсотків заробітку.

Але, на жаль, конфліктні взаємовідносини між повнолітніми здобувачами освіти, педагогічними працівниками чи іншими повнолітніми особами-учасниками освітнього процесу не підпадають під регулювання антибулінговим законодавством, відповідальність згідно статті 173-4 КУпАП в такому випадку не настає. А це ускладнює можливість використання цієї нормативної бази як інструменту захисту від насильства в освітньому молодіжному середовищі та для притягнення до відповідальності в разі вчиненого цькування повнолітніх нарівні з неповнолітніми студентами. Повнолітні студенти не підпадають під дію законодавства про булінг, і захистити їх, використовуючи закон про протидію булінгу, наразі, на жаль, неможливо.

Механізм реагування на випадки булінгу (цькування) закріплено в однойменному Порядку, затверджені наказом Міністерства освіти України від 28.12.2019 р. №1646 «Деякі питання реагування на випадки булінгу (цькування) та застосування заходів виховного впливу в закладах освіти», що застосовується в закладах освіти всіх типів і форм власності, крім тих, які забезпечують здобуття освіти дорослих, у тому числі післядипломної освіти. Відповідно до цього наказу, у Рожищенському фаховому коледжі розроблено всю необхідну документацію та враховано усі нюанси механізму реагування на випадки булінгу.

Згідно наказу, обов'язки щодо запобігання та протидії булінгу у закладі освіти покладені на усіх учасників освітнього процесу. Ключова роль, звичайно, належить директору закладу освіти, на якого, згідно зі змінами, внесеними до ст. 26 Закону України «Про освіту», покладено обов'язок щодо створення в закладах освіти безпечного освітнього середовища. Відтак, по коледжу виданий наказ «Про організацію роботи щодо протидії булінгу (цькування)», яким створено постійно діючу комісію з розгляду випадків булінгу (цькування) у закладі освіти. Головою комісії є директор, а до її складу входять, окрім заступників, завідувача відділенням, представників Центру соціальних служб та

служби у справах дітей, також і представники студентства – голова Студентської ради і голова профспілкового комітету первинної профспілкової організації студентів коледжу як представник організації, яка здатна і зобов'язана захищати права студентів.

Окрім того, з метою недопущення в майбутньому випадків булінгу у закладі освіти щорічно складається та оприлюднюється План заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькування). Планом, зокрема, передбачається ознайомлення з нормативно-правовою базою щодо забезпечення запобігання та протидії булінгу (цькування) усіх учасників освітнього процесу. Щороку на початку I семестру на нарадах з керівниками структурних підрозділів, педагогічній раді, виховних годинах у групах усі працівники коледжу, викладачі та здобувачі освіти ознайомлюються зі змістом основного законодавства, що регулює питання булінгу, та з відповідальністю, яку несуть винні у разі його порушення.

Відповідно до цього плану, зі студентами проводяться бесіди та інструктажі про дотримання ними Правил внутрішнього розпорядку коледжу, гуртожитку і їх поведінку у громадських місцях. У фойє коледжу розташований стенд, який унормовує права та обов'язки студентів у стінах коледжу. Такі ж стенди розміщені в гуртожитку. Окрім того, інформація про права та обов'язки здобувачів освіти оприлюднена на офіційному сайті коледжу.

Організуються механізми звернення та встановлення інформаційних скриньок для повідомлень про випадки булінгу (цькування). З цією метою у фойє коледжу встановлена «Скринька довіри», куди кожен здобувач освіти може кинути анонімне звернення до керівника коледжу з повідомленням про факт булінгу.

Завідувач відділення на початку навчального року проводить анонімне анкетування студентів про випадки булінгу (цькування) відповідно до розробленої анкети.

Організуються просвітницькі заходи у коледжі та гуртожитку (семінари, інтерактивні лекції, тематичні бесіди, перегляди відеороликів) з метою формування стійкого переконання щодо неприпустимості булінгу в міжособистісних стосунках та нетерпимого ставлення до насильницьких моделей поведінки. У заходах активну участь беруть члени студентської профспілки як представники органу, що захищає права студентської спільноти.

Кураторами груп проводяться систематичні бесіди, виховні заходи зі здобувачами освіти щодо вирішення конфліктів, управління власними емоціями та подолання стресу. Бесіди організуються як планово (відповідно до Перспективного плану національного виховання студентів), так і поза планом, залежно від ситуації, що складається в групах.

Для проведення профілактичних бесід, лекцій, тематичних обговорень з питань протидії булінгу серед студентської молоді залучаються представники поліції, Центру соціальних служб, служби у справах дітей Рожищенської міської ради.

З метою виявлення студентів, які потребують психологічної підтримки внаслідок того, що вчинили булінг (цькування), насильство, стали його свідками

або постраждали від булінгу, надання їм відповідної фахової допомоги залучається психолог Центру соціальних служб Рожищенської міської ради (оскільки у штаті коледжу посада психолога відсутня).

Систематично проводяться бесіди у навчальних групах на тему «Безпека в інформаційному просторі» з метою попередження випадків кібербулінгу, оскільки це явище на сьогодні теж дуже поширене у зв'язку зі збільшенням інтенсивності використання молоддю гаджетів, під'єднаних до глобальної комп'ютерної мережі

Плануються засідання студентської ради та профспілкового комітету первинної профспілкової організації студентів коледжу з обговоренням питання попередження булінгу (цькування) в молодіжному середовищі;

Під час проведення батьківських зборів кураторами груп та адміністрацією закладу освіти розглядаються питання щодо профілактики булінгу в закладі освіти.

Постійно здійснюється пропаганда та формування серед студентів навичок здорового способу життя, запровадження високої педагогічної культури, толерантного ставлення до всіх учасників освітнього процесу; популяризуються заходи з питань сім'ї, родинного виховання.

На офіційному сайті закладу освіти розміщується та постійно оновлюється інформація про профілактику булінгу (цькування) у розділі «СТОП булінг».

До щорічного плану підвищення кваліфікації педагогічних працівників включається підготовка з питань формування соціальних компетентностей та навичок запобігання і протидії булінгу (цькуванню).

Відповідно до механізму реагування на випадки булінгу, у коледжі розроблено та оприлюднено на сайті Порядок подання та розгляду (з дотриманням конфіденційності) заяв або повідомлень про випадки булінгу (цькування) у ВСП «Рожищенський фаховий коледж ЛНУВМБ імені С.З.Гжицького», згідно якого учасники освітнього процесу повідомляють про випадок булінгу (цькування), стороною якого вони стали або підозрюють про його вчинення стосовно певної особи та/або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу чи про який отримали достовірну інформацію, керівника закладу освіти або інших суб'єктів реагування на випадки булінгу (цькування) в закладі освіти (заступників директора, завідувача відділення, куратора групи, викладачів, вихователя гуртожитку). Якщо педагогічний або інший працівник коледжу став свідком булінгу, він має невідкладно повідомити директора коледжу незалежно від того, чи поскаржилась йому жертва булінгу.

Розгляд та з'ясування обставин випадків булінгу (цькування) здійснюється відповідно до поданих заяв на ім'я директора коледжу. Форма та орієнтовний зміст заяви теж оприлюднені на офіційному веб-сайті коледжу. Заяви реєструються в окремому Журналі реєстрації заяв про випадки булінгу (цькування).

Керівник закладу освіти у разі отримання заяви або повідомлення про випадок булінгу (цькування) з дотриманням конфіденційності виконує ряд дій:

- невідкладно у строк, що не перевищує однієї доби, повідомляє територіальний орган (підрозділ) Національної поліції України, принаймні

одного з батьків або інших законних представників малолітньої чи неповнолітньої особи, яка стала стороною булінгу (цькування);

- за потреби викликає бригаду екстреної (швидкої) медичної допомоги;
- повідомляє службу у справах дітей з метою вирішення питання щодо соціального захисту малолітньої чи неповнолітньої особи, яка стала стороною булінгу (цькування), з'ясування причин, які призвели до випадку булінгу (цькування), та вжиття заходів для усунення таких причин;
- повідомляє Центр соціальних служб з метою здійснення оцінки потреб сторін булінгу (цькування), визначення соціальних послуг та методів соціальної роботи, забезпечення психологічної підтримки та надання соціальних послуг;
- скликає засідання комісії з розгляду випадку булінгу (цькування) не пізніше ніж упродовж трьох робочих днів з дня отримання заяви.

Члени комісії зобов'язані:

- особисто брати участь у роботі комісії;
- не розголошувати стороннім особам інформації, що стала їм відома у зв'язку з участю у роботі комісії, і не використовувати їх у своїх інтересах або інтересах третіх осіб;
- виконувати в межах, передбачених законодавством та посадовими обов'язками, доручення голови комісії;
- брати участь у голосуванні.

До завдань комісії належать:

- збір інформації щодо обставин випадку булінгу (цькування), зокрема пояснень сторін булінгу (цькування), батьків або інших законних представників малолітніх або неповнолітніх сторін булінгу (цькування); висновків практичного психолога та соціального педагога (за наявності таких у закладі освіти); відомостей служби у справах дітей та Центру соціальних служб; експертних висновків (за наявності), якщо у результаті вчинення булінгу (цькування) була завдана шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого; інформації, збереженої на технічних засобах чи засобах електронної комунікації (Інтернет, соціальні мережі, повідомлення тощо); іншої інформації, яка має значення для об'єктивного розгляду заяви;
- розгляд та аналіз зібраних матеріалів щодо обставин випадку булінгу (цькування) та прийняття рішення про наявність/відсутність обставин, що обґрунтовують інформацію, зазначену у заяві.

Строк розгляду комісією заяви або повідомлення про випадок булінгу (цькування) у коледжі та виконання нею своїх завдань не має перевищувати десяти робочих днів із дня отримання заяви або повідомлення керівника закладу освіти.

Рішення Комісії з розгляду випадків булінгу реєструється в окремому журналі з оригіналами підписів усіх її членів.

Незалежно від рішення комісії, директор коледжу забезпечує виконання заходів для надання соціального та психолого-педагогічного супроводу особам, які вчинили булінг (цькування), стали його свідками або постраждали від нього.

На сайті коледжу у розділі «СТОП булінг» оприлюднені пам'ятки педагогам, батькам, студентам, як поводити себе у ситуації, що може

спровокувати булінг. Окрім того, у розділі «Корисні посилання» наведені Інтернет-ресурси про булінг та кібербулінг. Інформаційні буклети, що містяться у тому ж розділі, можуть стати в нагоді як педагогічним працівникам, так і здобувачам освіти для отримання додаткової інформації про цькування та методи боротьби з ним.

Де можна отримати допомогу студенту?

Якщо Ви постраждали від булінгу – зверніться до куратора групи, психолога, соціального педагога, дирекції закладу освіти.

Якщо Вам необхідна правова допомога (юридична консультація, складання заяви, інших документів) – зверніться до Єдиного контакт-центру надання правової допомоги за номером 0 800 213 103 (цілодобово і безкоштовно в межах України).

Телефони довіри:

- Національна дитяча гаряча лінія з питань захисту прав дітей: 116 111 (з мобільного) або 0 800 500 225 (зі стаціонарного) (з 12.00 до 20.00);
- Уповноважений Верховної Ради з прав людини 0 800 50 17 20;
- Гаряча телефонна лінія щодо булінгу 116 000;
- Національна гаряча лінія з питань запобігання насильства, торгівлі людьми та гендерної дискримінації 116 123;
- Національна поліція України 102
- Центр надання безоплатної правової допомоги 0 800 213 103.

Що можна зробити, щоб зупинити явища булінгу в студентському середовищі:

- виховувати здорові стосунки у групі;
- не залишатися байдужими;
- розуміти, що соціальний стан не є приводом для цькування, що сильніший – не означає розумніший, що фізичні вади - це не вина людини;
- на особистому прикладі показувати, що ви не підтримуєте явище булінгу;
- поважати думки та погляди інших;
- виявляти доброзичливість, повагу до інших, підтримувати один одного та поважати право кожного бути самим собою, виявляти готовність до примирення.

Ніхто з нас не повинен стояти осторонь проблеми булінгу. Ми повинні запобігати її виникненню! Заклад освіти – це місце зустрічі дорослих, відповідальних та рівноправних осіб, це місце отримання освітньої послуги, і тут немає місця толеруванню булінгу і дискримінації.